

AKTUALNO

ISTAKNUTO

LIFESTYLE

Pejzažna arhitektura: Od lezbijske Arkadije do feminizirane profesije

🕒 11/09/2023

Autor: Marko Filip Pavković

U serijalu tekstova „Novi oblik nejednakosti: Feminizacija

pojedinih profesija u Hrvatskoj“ Marko Filip Pavković progovara o profesijama u kojima većinski udio čine žene, o čemu se do sada vrlo malo pisalo i promišljalo. Serijal tematizira profesije u kojima su se diskriminacija i mačistička hegemonija muškaraca naoko iskorijenile, no u kojima su one, promijenivši formu, postale samo suptilnijima i perfidnijima, a diskriminacija skrivena.

Zakrivljeni i nepravilni oblici prirode te njihove oble i neravne obrisne linije oduvijek su se još na nekome arhetipskom načelu povezivali sa ženskim principom i majčinstvom, pa odatle i kult Majke Prirode ili Majke Zemlje. Stoga ne treba čuditi ni da je, primjerice, u većini indoeuropskih jezika koji poznaju gramatičku kategoriju roda imenica *priroda* ženskoga roda. Jedna od recentnijih potvrda o percepciji povezanosti žena i prirode nastanak je ekofeminizma sredinom '70-ih u teorijskome i aktivističkome smislu, koji nastoji povezati opresiju žena i degradaciju prirode.

Da nije samo riječ o zapadnjačkim tumačenjima, pokazuje i taoizam (daoizam), drevan kineski filozofsko-religijski pravac kojemu je polazište priroda i u kojemu *tao* (道; pinyin: dào), koji doslovno prevedeno znači 'put', predstavlja njegovo osnovno načelo označavajući svu unutarnju zakonitost svemira i svih ovozemaljskih procesa. *Tao* je ženskoga principa, što se, također, može vidjeti u njegovu, svima poznatome simbolu, tzv. znaku *yin* i *yang* (陰陽; pinyin: yīnyáng), koji je temeljen na kružnim i zaobljenim (ženskim) linijama i likovima.

Sapfički elementi oblikovanja perivojā

Jedna od prvih poznatih žena na području pejzažnoga projektiranja bila je Victoria Mary, Lady Nicolson (rođ. Sackville-West; 1892. – 1962.), poznata kao Vita Sackville-West. Bila je priznata književnica, a poslije i autorica priručnikā za vrtlarjenje te vrlo čitane kolumne o vrtlarjenju u tjedniku *The Observer*.

Kroz priručnike i kolumnu učinila je svoj vrt/perivoj, koji je projektirala u naslijeđenome dvorcu Sissinghurst nedaleko od Cranbrooka, Kent, Engleska, jednim od poznatijih vrtova u Ujedinjenoj Kraljevini te je 1948. osnovala i odbor za vrtove National

Trusta, koji i danas skrbi o vrtu/perivoju dvorca Sissinghurst.

Iako je Sackville-West bila udana za britanskoga diplomata, danas je, prije svega, pamtimo po njezinoj strastvenoj lezbijskoj vezi s Virginijom Woolf (1882. – 1941.), koja je dokumentirana u njihovoj korespondenciji, a poslije i objavljena. Brojni su povjesničari književnosti sve do danas nastojali prikriti njihovu vezu devalvirajući tako lezbijsku žudnju kao potencijalni *spiritus movens*, a upravo je Sackville-West bila inspiracija Woolf za muškoga protagonista čuvena romana *Orlando: Biografija* napisana 1928. godine.

Zanimljiv sapfički moment, ponovno anglosaksonske provenijencije, predstavlja posjet i boravak britanskih i američkih lezbijskih umjetnica u Italiji krajem 19. stoljeća te njihova obnova perivojā renesansnih *villa* u okolici Firenze. Sasvim je jasno da su renesansni i napose (kasno)maniristički oblici oblikovanja perivoja – kao što su umjetna spilja (tal. *grotta*), nimfej (lat. *nymphaeum*), bosket/gaj (fr. *bosquet*) i tajni vrt (tal. *giardino segreto*) – podsjećali na ženski princip te na oblike ženskoga tijela i vulve.

Svi ovi krajobrazni elementi mogli su poslužiti kao skrovište i utočište za upražnjavanje homoseksualnih sklonosti njihovih projektantica, a upućenom se promatraču jasno komunicirala poruka puna razotkrivajućih simbola lezbijskoga erotizma čineći perivoje ludičkom lezbijskom Arkadijom.

Hrvatske pejzažne arhitektice

U Hrvatskoj se pejzažna arhitektura od '50-ih do danas veže za ženske pejzažne arhitektice, pa su upravo prve članice ULUPUH-a (Hrvatska udruga likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti) iz toga područja bile još i do danas vjerojatno naše najistaknutije oblikovateljice pejzažne arhitekture Silvana Seissel (1912. – 2010.) i Angela Rotkvić (1919. – 2002.), koje su prvo djelovale unutar ULUPUH-ove Sekcije za arhitekturu, a kasnije je njihovom zaslugom oformljena Sekcija za vrtenu i pejzažnu arhitekturu.

Ova sekcija postoji i danas, no ona je pasivna, što prema Statutu ULUPUH-a znači da je broj njezinih aktivnih članova pao ispod osam (pet je radno aktivnih članova, neki su umirovljeni, a trećina

je pokojna). Tijekom svoje cjelokupne povijesti ta je malena sekcija imala svega 20 članova (neki izvori kažu 22), od kojih su 15 bile žene (75 %).

Kada pogledamo imenike Hrvatske komore arhitekata, u koju se, također, upisuju i krajobrazni arhitekti, vidimo da je u nju trenutno upisano samo 38 krajobraznih arhitekata, a čitava Komora broji 3846 članova, što znači da na krajobrazne arhitekate otpada manje od 1 % (0,99 %) članova. Od tih 38 krajobraznih arhitekata čak je 29 žena (76 %).

U okviru ovoga serijala tekstova već je pisano kako u profesijama s izraženom feminizacijom rapidno opada broj profesionalaca zbog slaba interesa za bavljenje njima, čemu uzroke treba tražiti u ekonomskoj i društvenoj podređenosti feminiziranih profesija, a pejzažna arhitektura pravi je primjer toga.

Sekcija za vrtnu i pejzažnu arhitekturu tijekom godina organizirala je i nekoliko zanimljivih skupnih izložbi, na kojima su pejzažne arhitektice prezentirale svoja profesionalna ostvarenja. To su redom bile: *Vrtne arhitektice za Tkalčićevu ulicu* (1992.), *Vrtne arhitektice za Zagreb na temu: I parkovi se rađaju...* (1993.), *Tragom prirode: Šest tema krajobrazne arhitekture* (1998.) i *Vrtovi za grad – vrtovi za ljude* (2000.). Na prvim trima izložbama izlagale su samo žene, a na trećoj im se pridružio eminentan dubrovački pejzažni arhitekt Bruno Šišić (1927. – 2015.). Uz spomenute Seissel i Rotkvić na prvim trima izložbama izlagale su i: Mira Halambek-Wenzler (1929. – 2008.), Branka Ivaniš (77), Ksenija Jurčić Diminić (59), Sonja Jurković (81) i Jasminka Hrabač (80).

Umjetnička ostvarenja svih navedenih pejzažnih arhitektica brojna su te se može reći da su ozelenjavanjem i (pre)uređenjem već postojećih zelenih površina bitno oplemenile prostorno-plastički okvir naših života.

U množini ostvarenja svakako treba izdvojiti neka kao što je park na spomen-području šume Dotršćina u Zagrebu, koji su projektirale i izvodile Silvana Seissel i Angela Rotkvić u suradnji s Vojinom Bakićem (1915. – 1992.) i Josipom Seisselom (1904. – 1987.) između 1965. i 1967. godine.

Zagreb, park na spomen-području šume Dotrščina u Zagrebu, projekt: Vojin Bašić
1965. – 1967. (foto: Virtualni muzej Dotrščina – Katarina Zlatec)

Seissel projektira i park oko zagrebačke gradske vijećnice (1959.) te
s Rotkvić i perivoj oko vile Zagorje (1964.).

Zagreb, perivoj vile Zagorje, projekt: Silvana Seissel i Angela Rotkvić, 1959. (foto: S

Mira Halambek-Wenzler projektirala je park Zračne luke *Pleso* u Zagrebu te zelenilo Rekreacijsko-sportskoga centra Jarun u Zagrebu, za koje je projekt supotpisala 1987. s Fedorom Wenzlerom (1925. – 2008.). Uz realizirane čitav je niz neostvarenih projekata ovih umjetnica, koji bi značajno promijenili sliku Zagreba. Primjerice, prijedlog Sonje Jurković za Savski park trava, koji je osmislila za inundacijski pojas uz Savu.

***

O statusu pejzažne arhitekture u Hrvatskoj govori i nesređena terminologija u vezi s njom, pa već i kod samoga određenja naziva djelatnosti nailazimo na problem, odnosno javljaju se termini i krajobrazna, i pejzažna, i pejzažna, i vrtna, i parkovna, i perivojna arhitektura, gdje su svi oni u nekome odnosu sinonimije, no ne zna se je li riječ o apsolutnim ili samo djelomičnim sinonimima te svatko pruža neku svoju teoriju i definiciju (nekada se čak termini hortikultura i pejzažna arhitektura pogrešno rabe kao sinonimi).

Odnos arhitekture (pa i urbanizma) s pejzažnom arhitekturom jasan je, odnosno jasna je (neopravdana) razina podređenosti pejzažne arhitekture te čak i danas možemo čuti arhitektae kako pejzažne arhitektae nazivaju vrtlarima_cama i cvjećarima_cama, a i sam nerazmjer (gore izneseni podatci) u brojnosti profesionalaca koji se bave arhitekturom u odnosu na pejzažne arhitektae govori u prilog toj tezi. Ovdje se ponovno pokazuje kako „muška“ profesija podređuje srodnu feminiziranu profesiju ekonomski te percipiranim prestižem u stručnim i širim društvenim krugovima (iako, u posljednje vrijeme svjedočimo i feminizaciji „čiste“ arhitektae kao profesije).

Globalno je poznat primjer velike Dame Zahe Hadid (1950. – 2016.), iračko-britanske arhitektae, prve žene osvajačice Pritzkerove nagrade (2004.) i do danas jedine žene koja je tu nagradu samostalno osvojila, koja u svojem golemom uredu nikada nije zaposlila nijednu ženu kao projektanticu. Takvih primjera ima mnogo, stoga se može reći da su žene s izraženim sklonostima za projektiranje potražile „utočište“ i „zaklon“ u domeni pejzažne arhitektae, feminiziravši je kao profesiju, jednako kao što su britanske i američke lezbijske umjetnice krajem 19. stoljeća potražile „utočište“ i „zaklon“ u toskanskim renesansnim perivojima.

*Serijal
tekstova
„Novi oblik*

*nejednakosti: Feminizacija pojedinih profesija u Hrvatskoj“
objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke
medije na temelju provedenoga Javnog poziva za ugovaranje
novinarskih radova u elektroničkim publikacijama u okviru
projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke
medije.*

Foto: Saša Šimpraga

Share: [!\[\]\(6605b201d6f14d9b3bcb8ab5f274d107_img.jpg\)](#) [!\[\]\(f4056bb2e5acf0a782fb9d812dad489d_img.jpg\)](#) [!\[\]\(23e633620764e54910cf7e601ab387fc_img.jpg\)](#) [!\[\]\(a2795d87b2d80ef7779f5519aaa3b936_img.jpg\)](#) [!\[\]\(22f061ee1b36f5082a671e4ce28d22db_img.jpg\)](#) [!\[\]\(1b3512055fd031acd1f98f5be64e4228_img.jpg\)](#)

[< Previous post](#)

[Next post >](#)

PRATITE DRUŠTVENE MREŽE

ZADNJE DODANI ČLANCI
